

JAN STELMACH, LONGIN CEGIELSKI
Warszawa

ZAOPATRZENIE ROLNICTWA W WAŻNIEJSZE ŚRODKI PRODUKCJI W LATACH 1961—1963

Przedmiotem artykułu jest analiza zaopatrzenia rolnictwa, głównie chłopskiego, w środki produkcji w latach 1961—1963, na tle trendu lat 1956—1960. Analiza taka wydaje się tym bardziej celowa, że dla ostatnich 2 lat bieżącego planu pięcioletniego wprowadzono znaczne korekty w stosunku do przyjętych założeń. Jednocześnie weszliśmy w zaawansowaną fazę dyskusji nad planem rozwoju gospodarki narodowej w latach 1966—1970, który opierać się będzie, w odniesieniu do rolnictwa, na znacznie zmienionych założeniach, tak w zakresie metodologii planowania, jak i głównych kierunków rozwoju rolnictwa. Zasadnicze założenie tych zmian zawierają uchwały IV Zjazdu PZPR.

Zaopatrzenie w pasze treściwe

Zaopatrzenie w pasze treściwe stanowi interwencyjną pomoc dla rolnictwa, uzupełniającą z rezerw państwowych (głównie z importu) niedobór pasz własnych w rolnictwie. Dlatego też ilość dostarczanych pasz w poszczególnych latach nie wykazuje stałego wzrostu, jak to ma przeobrażenie miejsce przy innych środkach produkcji. W wyniku jednak stałego wzrostu pogłowia zwierząt dostawy pasz treściwych dla rolnictwa, wobec słabszego tempa wzrostu produkcji roślinnej niż zwierzęcej, mają tendencję rosnącą.

Tabela 1

Dostawy pasz treściwych w latach 1957—1963

Rok	Dostawy pasz w tonach	Wskaźniki	
		1957 = 100	łańcuchowy
1957	1 197 579	100	—
1958	1 102 593	92	92
1959	1 350 700	113	123
1960	1 803 300	151	134
1961	1 666 800	139	92
1962	1 279 600	107	77
1963	1 661 669	139	130

Źródło: Dane CRS „Samopomoc Chłopska” (sprawozdania w maszynopiśmie).

Sprzedaż pasz dla rolnictwa przez aparat handlowy CRS waha się w zależności od roku w granicach 81—97% całości. Widoczne w tabeli 1 dość znaczne odchylenia, w kolejnych latach, w ilości dostarczonych rolnictwu pasz miałyby jedynie wtedy uzasadnienie, gdyby były należycie skorelowane z sytuacją paszową gospodarstw. Bliższa analiza wykazuje, że takiej synchronizacji zaopatrzenia z potrzebami nie było. Dla zobrazowania tego zestawimy zmiany w dostawach pasz ze stanami pogłowia trzody (jako głównego „odbiorcy” pasz treściwych) oraz plonem przeliczeniowym zbóż i ziemniaków (przy założeniu dla ziemniaków dzielnika 5) jako reprezentantem podstawowej masy pasz dla trzody chlewnej.

Tabela 2

**Wahania roczne dostaw pasz treściwych na tle stanów
pogłowia trzody chlewnej w latach 1958—1963**

Rok	Zmiany w dostawach pasz w stosunku do roku poprzedniego w tonach	Pogłowie trzody chlewnej w tys. szt.	Plon przeliczeniowy zboża, ziemniaków w q/ha
1958	—94 986	11 958,9	40,0
1959	+348 107	11 209,1	41,3
1960	+452 600	12 615,3	42,5
1961	—136 500	13 434,1	50,0
1962	—387 200	13 616,7	42,1
1963	+482 069	11 653,2	48,9

Jak widzimy, wzrostowi pogłowia towarzyszył zwykle spadek dostaw pasz treściwych i odwrotnie. Oznacza to, że pomoc paszowa najczęściej spóźniała się, a więc przychodząc nie w porę nie spełniała zadania regulatora produkcji mającego między innymi łagodzić cykliczność w produkcji i dostawach żywca wieprzowego. Poza może jedynym 1961 r. taka polityka nie ma uzasadnienia, gdyż wzrost własnych zasobów paszowych rolnictwa, aczkolwiek jest (wyjąwszy rok 1962) wyraźny, to jednak stosunkowo wolny. Co się tyczy roku 1961, w analizach sytuacji gospodarczej kraju sporządzonych przez IER słusznie chyba wyjaśniono, że i w tym roku zmniejszenie dostaw pasz nie miało uzasadnienia, gdyż przy 6,6% wzroście pogłowia trzody i 5,3% wzroście pogłowia bydła pula zbóż i mieszanek treściwych przeznaczona na spasanie była wyższa tylko o 2,2% w porównaniu do poprzedniego roku¹.

Rozdział puli paszowej dla gospodarstw chłopskich i państwowych był niewspółmierny do produkcji i dostaw żywca przez te dwie grupy gospodarstw (tab. 3).

Był to okres umacniania się gospodarki PGR, czego wyrazem jest systematyczny wzrost dostaw żywca przez PGR. Na tym etapie większe dostawy pasz dla tych gospodarstw były uzasadnione, zwłaszcza że PGR dostarczają państwu relatywnie więcej zboża niż gospodarstwa chłopskie. Ale dysproporcje między efektami (w postaci produkcji towarowej) a otrzymywaną pulą pasz są zbyt rażące. Nie mogło to pozostać bez wpły-

¹ Patrz: Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, Dodatek do nr 5/1963, s. 67—68.

wu na wahania w produkcji zwierzęcej gospodarstw chłopskich, zwłaszcza że miały miejsce wahania w zbiorach, a więc we własnej bazie paszowej tych gospodarstw.

Interesująco układały się zmiany asortymentowe sprzedawanych przez aparat państwowy pasz treściwych świadczące o pewnym postępie pod względem jakościowym. Systematycznie spadał udział pasz nieprzetworzonych (zboża, śruty, otrąb) na korzyść mieszanek paszowych (tab. 4).

Tabela 3

Udział gospodarstw chłopskich i państwowych w zakupie pasz treściwych i dostawach żyweca w latach 1956—1963

Rok	Zakup pasz treściwych = 100, w tym:		Dostawy żyweca = 100, w tym:	
	gospodarstwa chłopskie	gospodarstwa państwowe	gospodarstwa chłopskie	gospodarstwa państwowe
1956	53,3	46,7	91,6	8,4
1957	66,5	33,5	92,4	7,6
1958	54,6	45,4	94,0	6,0
1959	63,0	37,0	94,9	5,1
1960	66,0	34,0	94,3	5,7
1961	60,0	40,0	92,7	7,3
1962	52,1	47,9	92,2	7,8
1963	54,4	45,6	90,8	9,2

Tabela 4

**Sprzedaż pasz treściwych w latach 1956—1963 wg asortymentów w %
(ogółem = 100)**

Lata	Zboża pastewne	Otręby i śruty	Makuchy	Mieszanki treściwe
1956	12,9	57,8	4,4	24,9
1957	10,9	57,2	4,8	27,1
1958	9,6	62,3	3,8	24,3
1959	9,2	63,1	4,3	23,4
1960	6,7	61,3	9,2	22,8
1961	5,1	59,0	4,4	31,5
1962	3,3	40,2	4,4	52,1
1963	3,7	35,8	3,7	56,8

Wyraźny skok dokonał się tu na przełomie lat 1961—1962, kiedy to podjęte zostały przez rząd uchwały o rozwoju produkcji mieszanek paszowych dla potrzeb hodowli.

Porównanie zapotrzebowania paszowego (w jednostkach karmowych i białku strawnym) z zasobami pasz wykazuje stałą poprawę pokrycia potrzeb, aczkolwiek postęp ten jest powolny (tab. 5).

¹ Ponadto wchodzi w praktyce do bilansu, zwłaszcza w gospodarstwach chłopskich spora ilość pasz dla tego typu obliczeń nieuchwytnych.

Tabela 5

Stopień pokrycia zapotrzebowania jednostek karmowych i białka strawnego dla pogłowia zwierząt gospodarskich w latach 1955/56—1962/63

Lata gospodarcze	Procent pokrycia zapotrzebowania w:	
	w jednostkach owsianych	w białku strawnym
1955/56	75,4	72,9
1956/57	82,5	75,6
1957/58	81,7	74,8
1958/59	83,2	76,6
1959/60	85,6	79,6
1960/61	83,6	79,6
1961/62	92,0	84,0
1962/63	83,0	76,1

Należy wyjaśnić, że stały niedobór jednostek owsianych i białka w stosunku do stanów pogłowia, które jednak zostało na tych paszach wyżywione i dało określoną produkcję wygląda na paradoks. Są to jednak wyniki oparte o rachunek sporządzony na podstawie norm teoretycznych, optymalnych¹. Faktycznie zwierzęta nie są żywione wg racjonalnych norm teoretycznych, nie mniej tendencja, wobec tej samej metody liczenia we wszystkich latach jest wyrażona, wydaje się, prawidłowo. Stała deficytowość naszego bilansu paszowego powoduje w rezultacie nieracjonalne żywienie i obniżone efekty hodowlane.

Zaopatrzenie w nawozy sztuczne

Okres 1961—1963 cechuje znacznie szybszy wzrost popytu na nawozy sztuczne niż ich dostaw na rynek. Z relacji WZGS „Samopomoc Chłopska” wynika¹, że w roku gospodarczym 1963/64 można było sprzedać o 30—80% więcej nawozów niż postawiono ich do dyspozycji rolnictwa. Wzrost popytu był niemal równomierny w całym kraju i dotyczył wszystkich rodzajów nawozów.²

Ilościowe i procentowe zmiany w zużyciu nawozów mineralnych w całym rolnictwie i w gospodarce chłopskiej w latach 1960/61—1962/63 wykazują, że szybsze było tempo zużycia nawozów w gospodarce chłopskiej niż w całym rolnictwie. Pozytywnym zjawiskiem jest wyższy od średnich krajowych wzrost zużycia nawozów sztucznych w takich województwach jak zielonogórskie, białostockie czy kieleckie. Te dwa ostatnie oraz olsztyńskie i koszalińskie wykazują jednak nadal dwu i trzykrotnie niższe od przeciętnych dla gospodarki chłopskiej zużycie fosforu i potasu na 1 ha zasiewów. Niski jest również w liczbach bezwzględnych (1,8—3,2 kg NPK na 1 ha zasiewów) wzrost zużycia nawozów w gospodarstwach indywidualnych i spółdzielniach produkcyjnych województw: gdańskiego, koszalińskiego, olsztyńskiego i szczecińskiego.

¹ Sprawozdanie WZGS za lata 1961, 1962 i 1963 — maszynopisy.

² Tamże.

Tabela 6
Zużycie nawozów na 1 ha powierzchni zasiewów w gospodarstwach chłopskich

Lp.	Województwo	Nawozy w czystym składniku w kg na hektar													
		1960/61						1961/62						1962/63	
		ra- zem	N	P ₂ O ₅	K ₂ O	ra- zem	N	P ₂ O ₅	K ₂ O	ra- zem	N	P ₂ O ₅	K ₂ O		
1.	Polska	51,9	17,9	13,7	20,3	58,6	19,6	15,4	23,6	59,9	20,6	16,2	23,1		
	roln. ogółem	44,8	16,6	11,6	16,6	51,6	18,1	13,3	20,2	52,9	18,9	14,1	19,9		
	gosp. chł.														
2.	Białostockie	20,8	8,0	5,3	7,5	25,3	9,3	6,3	9,7	26,0	9,8	6,8	9,4		
3.	Bydgoskie	51,8	20,8	10,8	20,2	56,6	22,5	11,9	22,2	58,2	22,8	12,8	22,6		
4.	Gdańskie	49,2	21,6	10,3	17,3	53,8	22,4	11,2	20,2	51,0	22,6	11,0	17,4		
5.	Katowickie	81,2	28,1	25,3	27,8	93,0	30,9	28,3	33,8	93,9	31,6	29,0	33,3		
6.	Kieleckie	30,8	11,7	9,2	9,9	35,5	13,3	11,0	11,2	38,0	14,2	12,3	11,5		
7.	Koszalińskie	36,7	18,2	6,4	12,1	40,5	19,2	6,9	14,4	38,5	17,4	7,4	13,7		
8.	Krakowskie	43,2	16,2	17,2	9,8	51,5	18,5	20,1	12,9	55,3	20,1	22,2	13,0		
9.	Lubelskie	39,4	13,3	9,4	16,7	46,5	15,0	10,9	20,6	47,1	15,8	10,6	20,7		
10.	Łódzkie	57,8	17,6	19,7	20,5	65,5	19,1	22,2	24,2	65,4	19,2	22,0	24,2		
11.	Opolskie	21,2	9,4	3,7	8,1	24,3	10,3	4,2	9,8	23,6	10,7	4,3	8,6		
12.	Opolskie	75,3	24,4	15,8	35,1	89,3	27,7	20,1	41,5	90,7	30,9	20,0	39,8		
13.	Poznańskie	67,0	21,8	15,6	29,6	75,6	23,0	17,0	35,6	78,8	24,2	18,8	35,8		
14.	Rzeszowskie	35,9	12,3	13,2	10,4	39,3	12,9	13,7	12,7	41,9	13,9	14,8	13,2		
15.	Szczecińskie	47,2	22,9	8,2	16,1	52,7	24,5	10,3	17,9	50,4	22,4	11,6	16,4		
16.	Warszawskie	39,5	15,1	9,9	14,5	47,5	16,5	11,7	19,3	47,8	17,9	12,7	17,2		
17.	Wrocławskie	53,5	22,5	11,4	19,6	63,0	24,5	14,4	24,1	66,9	26,1	15,7	25,1		
18.	Zielonogórskie	36,6	16,5	7,1	13,0	45,5	19,3	8,6	17,6	50,0	19,6	11,2	19,2		

Źródło: Rocznik Statystyczny 1962 r., s. 231; 1963 r., s. 257; dla r. 1962/63 sprawozdanie Min. Rolnictwa (maszynopis).

W ostatnich 9 latach znacznemu pogorszeniu uległ stosunek $N:P_2O_5:K_2O$ w nawozach zużytych w gospodarce chłopskiej.¹ O ile w roku 1954/55 wynosił on 1:1,13:1,89, w roku 1962/63 kształtował się jak 1:0,74:1,05. Zużycie nawozów mineralnych w państwowych gospodarstwach rolnych podległych Ministerstwu Rolnictwa było w latach 1960/61—1962/63 na 1 ha zasiewów o około 100% wyższe niż w gospodarce chłopskiej, przy czym potasu PGR wysiewały ponad dwukrotnie więcej². PGR wykazywały w omawianym okresie szybsze tempo wzrostu zużycia nawozów niż gospodarka chłopska. Dotyczy to szczególnie fosforu. Wyższy od przeciętnych krajowych wzrost wysiewu nawozów mineralnych ogółem wykazywały PGR w województwach: krakowskim, olsztyńskim, szczecińskim, warszawskim, wrocławskim i zielonogórskim. O około 20% poniżej średniej krajowej (dla PGR) kształtowało się zużycie NPK w województwach białostockim, koszalińskim i szczecińskim. Wyjątkowo mały przyrost zużycia NPK na hektar zasiewów notowano w PGR województw: białostockiego, bydgoskiego i lubelskiego. W PGR lepiej niż w gospodarce chłopskiej kształtował się w latach 1960/61—1962/63 stosunek $N:P_2O_5:K_2O$ (1:1:1,56). Mniej korzystnie układał się on w przyroście zużycia (1:1,30:0,71).

W okresie 1960/61—1962/63 znacznie (o 87%) wzrosło w całym rolnictwie zużycie wapna nawozowego³. Przodowały na tym odcinku województwa kieleckie, wrocławskie i zielonogórskie. Nadal niskie (poniżej 200 kg/ha zasiewów CaO) zużycie wapna nawozowego notowano w województwach białostockim, koszalińskim, olsztyńskim, rzeszowskim, szczecińskim i warszawskim. Z niepełnych danych za rok gospodarczy 1963/64 wynika, że tendencje w zużyciu nawozów w trzech poprzednich latach utrzymują się nadal. Dalszemu pogorszeniu uległ jednak stosunek $N:P_2O_5:K_2O$, w powodu nie wykonania planu dostaw nawozów potasowych. Jeśli proces ten będzie trwał w następnych latach, grozi nam zmniejszenie efektywności w zużyciu nawozów azotowych i fosforowych. Dlatego też pilną sprawą staje się rozszerzenie importu nawozów potasowych (poza umowami z ZSRR i NRD). Sprawa prawidłowych proporcji $N:P:K$ nabiera jeszcze większego znaczenia wobec przewidzianego w uchwale IV Zjazdu PZPR dużego wzrostu nawożenia mineralnego w przyszłej 5-lacie.

Dostawy kwalifikowanego materiału siewnego

Dynamika wzrostu dostaw zarówno zbóż kwalifikowanych jak i sadześniaków była wysoka. W zaopatrzeniu rolnictwa w zboże nasienne poważną rolę odgrywa wymiana sąsiedzka. Rośnie również jej znaczenie w dostawach ziemniaków.

O ile w 1961 r. dostarczone rolnictwu ziarno kwalifikowane i jednolitooodmianowe zbóż starczało na obsiew 15% obszaru przeznaczonego pod te rośliny, to w 1963 r. obsiano nim 21%. W 1961 r. odnawianie materiału siewnego wypadło co 6,6 lat, a w 1963 r. co 4,7 lat. Jesteśmy więc blisko

¹ Mgr inż. Tadeusz Wronka „Analiza nawożenia mineralnego w gospodarce chłopskiej”. Nowe Rolnictwo nr 9, 1964.

² Sprawozdanie „Agrochemu” za lata 1960/61—1962/63, maszynopisy.

³ Sprawozdanie WZSS za lata 1961—1963, maszynopisy.

Tabela 7

Dostawy kwalifikowanych zbóż i sadzeniaków w latach 1961—1963

Wyszczególnienie	Dostawy w tonach			Wskaźnik
	1961	1962	1963	$\frac{1963}{1961}$
razem dostawy	223 582	323 821	394 362	176,4
4 zboża				
w tym:				
dostawy handlowe	75 633	128 683	141 090	186,5
wymiana sąsiedzka	147 949	195 138	253 272	171,7
wymiana w % dostaw	66,1	60,5	64,2	—
razem dostawy	560 727	675 341	860 532	153,4
Sadze- niaki				
w tym:				
dostawy handlowe	471 737	528 751	653 370	138,5
wymiana sąsiedzka	88 880	146 590	207 162	232,7
wymiana w % dostaw	16,0	21,7	24,0	

Źródło: Sprawozdania Min. Rolnictwa (maszynopis).

osiągnięcia prawidłowej wymiany, tj. co 3—4 lata, co zostało już osiągnięte na terenie województw bydgoskiego, katowickiego, koszalińskiego, opolskiego, poznańskiego i zielonogórskiego.

Nie jest jeszcze najlepiej z asortymentem dostarczanych kwalifikatów. Jeśli przyjąć za 100 dostawy kwalifikowanych zbóż w r. 1962/63, to na dostawę pszenicy ozimej wypada 13%, pszenicy jarej 7%, żyta ozimego 46%, jęczmienia jarego 14%, owsa 21%. Jak z danych tych wynika, za małe są jeszcze dostawy pszenicy i jęczmienia.

W 1961 r. obsadzono kwalifikowanymi sadzeniakami około 9% obszaru upraw ziemniaka (wymiana co 11,6 lat), zaś w dwa lata później około 15% (wymiana co 6,6 lat). W województwie koszalińskim wymiany sadzeniaków dokonuje się prawie co 2 lata, zaś w województwie gdańskim i szczecińskim co 3—5 lat. Natomiast w woj. lubelskim i warszawskim zużywa się tak mało kwalifikowanych sadzeniaków, że starcza ich na wymianę co 30 lat; niewiele lepiej jest w woj. kieleckim, łódzkim i rzeszowskim, gdzie częstotliwość wymiany wypada przeciętnie co 20 lat. W jednej trzeciej kraju zaopatrzenie rolnictwa w sadzeniaki dalekie jest od stanu, który gwarantowałby wysokie plony.

Ujemnym zjawiskiem jest spadek w ostatnich 2 latach zaopatrzenia rolnictwa w kwalifikowane nasiona kukurydzy i słonecznika pastewnego. Relatywnie niski był wzrost dostaw łubinu pastewnego, peluszkę, koniczyny białej i szwedzkiej, lucerny siewnej i kwalifikowanych nasion roślin korzeniowych. Szybko rosło natomiast zaopatrzenie w nasiona strączkowe, a szczególnie w wykę, peluszkę, bobik i groch. W latach 1961/62 i 1962/63 o ponad 100% zwiększyły się dostawy kwalifikowanych nasion roślin motylkowych, w tym dostawy nasion seradeli wzrosły ponad czterokrotnie. W tym samym okresie zaopatrzenie w nasiona traw zwiększyło się o 30%, roślin oleistych o 29%, roślin włóknistych o ca 70% i nasion warzyw o 29%.

Dostawy środków ochrony roślin

W planie 5-letnim ustalono, że w 1963 r. obejmie się zabiegami ochrony roślin 50% powierzchni obsianej zbożami, 83% powierzchni obsadzonej ziemniakami, 80% upraw buraków, 77% obszaru zajętego przez rośliny oleiste i włókniste, 60% upraw warzyw oraz 50% powierzchni sadów. Plan ten jednak nie został w pełni wykonany.

W latach 1962 i 1963 zmniejszyło się ze względu na warunki klimatyczne występowanie chorób i szkodników roślin. Rolnicy, nie przyzwyczajeni do systematycznej ochrony upraw, zmniejszyli ilość oraz zakres oprysków i opylań. Dość gwałtownie spadł popyt na środki ochronne roślin (tab. 8).

Tabela 8

Sprzedż środków ochrony roślin w latach 1960/61 i 1962/63

Preparaty	Rozprowadzono ton		Wskaźnik 1962/63 1960/61
	1960/61	1962/63	
Owadobójcze	68 488	29 508	44
Grzybobójcze	1 969	552	28
Chwastobójcze	1 031	1 689	164
Razem środki ochrony roślin	71 488	31 749	44

Źródło: Mały Rocznik Statystyczny 1964, s. 127; dla r. 1962/63 — sprawozdanie CRS (maszynopis).

Według szacunkowych obliczeń, w roku 1963/64 rozprowadzi się ca 51,5 tys. ton preparatów ochrony roślin.

W omawianym okresie największe zużycie środków ochrony roślin w przeliczeniu na 1 ha zasiewów miało miejsce w woj. poznańskim, warszawskim, łódzkim, wrocławskim i kieleckim, najmniejsze zaś w woj. białostockim, szczecińskim i zielonogórskim.

Do osiągnięć w zakresie ochrony roślin w latach 1961—1963 należy zaliczyć:

- ograniczenie rozwoju stonki ziemniaczanej oraz strat przez nią spowodowanych;
- zmniejszenie na plantacjach hodowlanych i w rejonach zamkniętych szkodliwości zarazy ziemniaczanej;
- ograniczenie zasięgu płaszczyńca burakowego i przenoszonej przez niego choroby wirusowej — kędzierzawki;
- redukcję szkodliwości gospodarczej mszycy burakowej;
- znaczny wzrost zakresu chemicznej walki z chwastami;
- upowszechnienie zabiegów zwalczających słodyszka rzepakowego i pchełkę lnu;
- rozszerzenie profilaktyki w walce z mączniakiem rzekomym tytoniu i śmietką cebuli.

W najbliższych latach szczególnie ważnym zadaniem ochrony roślin będzie zmniejszenie strat w zbożach (choroby głowniowe, pleśń śniegowa, chwasty) oraz w ziemniakach. Rozszerzać się będzie również zabiegi ochronne na uprawach buraka cukrowego, warzyw, roślin oleistych oraz włóknistych.

Zaopatrzenie w materiały budowlane

Zaopatrzenie rynku wiejskiego w materiały budowlane w latach 1961—1963 w porównaniu do 3 pierwszych lat poprzedniej 5-latki uległo znacznej poprawie. (tab. 9).

Tabela 9

Zaopatrzenie wsi w materiały budowlane w latach 1961—1963 w porównaniu do lat 1956—1960

Rodzaj materiału	Jedn. miary	Ogółem w latach		1961—63
		1956—1958	1961—1963	1956—58
Cement	tys. ton	2 040,5	4 590,0	225
Wapno palone	„ „	1 130,4	1 535,1	136
Dachówka ceramiczna	tys. szt.	66 404	89 699	135
Cegła	mln szt.	1 124,7	2 119,5	251
Papa	tys. m ²	55 656	82 608	148
Szkło okienne	„ „	8 104	16 003	197

Źródło: Dane CRS „Samopomoc Chłopska” (maszynopis).

Zaopatrzenie w tarcicę zmniejszyło się w latach 1961—1963 w porównaniu z okresem 1956—1958 o 20%. Wynika to z ogólnych założeń oszczędności drewna, z uwagi na poważne wyniszczenie lasów w naszym kraju.

Tabela 10

Sprzedaż materiałów budowlanych dla wsi w latach 1961—1963

Rodzaj materiału	Jedn. miary	Sprzedaż w latach		
		1961	1962	1963
Cement	tys. ton	1 654	1 344	1 591
Wajno palone	„ „	393	377	413
Żernit	tys. m ²	4 644	5 044	6 040
Dachówka ceramiczna	mln szt.	27	30	32
Cegła	„ „	829	823	802
Papa	tys. m ²	27	29	34
Szkło okienne	„ „	4 819	5 300	5 992
Tarcica	tys. m ³	688	615	614

Źródło: Dane CRS „Samopomoc Chłopska” (maszynopis).

Jak wynika z informacji CRS¹, podaż większości materiałów budowlanych jest niższa niż popyt. W ostatnich trzech latach dotyczy to szczególnie: stali zbrojeniowej, kafli, cementu, wapna palonego, ognioodpornych materiałów dekarских, szkła inspektowego, cegły szamotowej, ściennych i lżejszych stropowych materiałów prefabrykowanych, tarcicy stolarskiej, drewnianych belek stropowych oraz ram inspektowych. W dwóch ostatnich latach brak było także cegły.

Realizując zadania bieżącego planu 5-letniego znacznie rozwinięto produkcję prefabrykatów. W materiałach ściennych stanowią one już ca 30% (50% cegła). Wydatnie wzrosła produkcja i popyt na takie prefabrykaty jak: belki stropowe DMS, pustaki stropowe, a zwłaszcza płyty stropowe i nadproża. Szczególny popyt w tym zakresie wykazują województwa: łódzkie, opolskie, rzeszowskie i warszawskie.

Ilość sprzedanych na runku wiejskim materiałów budowlanych stoi w pewnej dysproporcji do ilości budynków wznoszonych przez rolników. Są trzy podstawowe przyczyny tego stanu. Pierwsza to przechwytywanie sporej ilości materiałów budowlanych przez tak zwanych „odbiorców zaangażowanych”² (w takich asortymentach jak szkło i eternit, stanowi to 30—50%). Zakupują także z puli wiejskiej (i to bez podstawy prawnej) materiały budowlane gminne spółdzielnie, prezydya gromadzkich rad narodowych, szkoły itd. Szacuje się, iż tylko w 1963 r. gminne spółdzielnie wykonały w oparciu o sprzedawane przez siebie materiały budowlane inwestycje wartości 800—900 mln złotych. Druga przyczyna różnic między ilością sprzedanych materiałów budowlanych a ilością nowowzniesionych budynków na wsi, to przeznaczanie części tych materiałów na remonty. Trzecią przyczyną tych różnic jest kilkuletnie gromadzenie materiałów przed przystąpieniem do budowy.

Należy również zaakcentować zjawisko wadliwej dystrybucji materiałów. Na przykład w 1964 r. około 1/3 rocznej puli cementu otrzyma rynek

Tabela 11

Budynki wzniesione na wsi w latach 1961—1963 w porównaniu do lat 1956—1958

Wyszczególnienie	Wybudowano obiektów w latach:		Wskaźnik 1961—63
	1956—1958	1961—1963	1956—58

Ogółem budynki	224 520	216 406	96
W tym: budynki mieszkalne	104 560	74 684	71
budynki gospodarcze	119 960	142 722	119
Budynki gospodarcze w % budynków ogółem	53,4	65,9	—

Źródło: Statystyka Budownictwa 1961, GUS; Statystyka Polski, z. 83. Dla lat 1962 i 1963 Informacja o realizacji budownictwa wiejskiego (Min. Budownictwa i Przem. Mat. Bud. — maszynopis).

¹ „Zaopatrzenie rynku wiejskiego w materiały budowlane” Warszawa, czerwiec 1964 — maszynopis.

² Szczegółowe przepisy zobowiązują CRS do sprzedaży tym odbiorcom materiałów budowlanych na zasadach pierwszeństwa; należą do nich: państwowe przedsiębiorstwo „Warzywa i Owoce”, Centrala Spółdzielni Ogrodniczych, kółka rolnicze i ich spółdzielnie usługowo-wytwórcze, spółdzielnie mleczarskie, plantatorzy tytoniu, chmielu, ziół, wozacy.

wiejski dopiero w IV kwartale, a więc po sezonie budowlanym. W pierwszych trzech latach bieżącego planu 5-letniego zbudowano na wsi mniej obiektów niż w okresie pierwszych trzech lat poprzedniej 5-latki. Szczególnie duży spadek notujemy w budynkach mieszkalnych. Równolegle występuje jednak wzrost budownictwa gospodarczego (tab. 11).

W budownictwie gospodarczym następuje wzrost budowy obór. Stanowią one ponad 75% nowowznoszonych pomieszczeń inwentarskich. Procentowy udział nowych budynków gospodarczych w budynkach ogółem przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	1956—1958	1961—1963 ²
Budynki gospodarcze ogółem	100,0	100,0
Pomieszczenia inwentarskie	52,6	54,4
Stodoły i suszarnie	47,3	37,3
Inne	0,1	8,3

Wobec tego, że Państwowy Zakład Ubezpieczeń ubezpiecza corocznie 25—30% więcej budynków niż wykazuje GUS w pozycji „nowe budynki oddane do użytku”, można by uznać, że dane GUS są zaniżone. W latach 1961—1963 najwięcej budynków zarówno gospodarczych, jak i mieszkalnych wzniesiono w woj. rzeszowskim, warszawskim, lubelskim, kieleckim, białostockim i krakowskim, zaś najmniej w woj. szczecińskim, koszalińskim i zielonogórskim.

Zaopatrzenie w maszyny rolnicze

Tabela 12

Zaopatrzenie rolnictwa w maszyny i narzędzia rolnicze

Rok	W mln zł — ceny bieżące		Wskaźnik wzrostu (1958 = 100)	
	całe rolnictwo	gospodarstwa chłopskie	całe rolnictwo	gospodarstwa chłopskie
1958 ^a	3 577,5	1 371,8	100,0	100,0
1959	3 978,6	1 588,0	111,2	115,7
1960	4 936,0	2 275,4	138,0	165,9
1961	6 124,6	3 185,4	171,2	232,2
1962	6 739,7	3 553,6	188,4	259,0
1963	7 712,6	4 066,7	215,6	296,4

^a Uwzględnia się dane od 1958 r., od tego bowiem roku zmiany w cenach maszyn rolniczych nie były wielkie, w związku z czym dynamika, nawet w cenach bieżących, daje dość prawidłowy, chociaż niewątpliwie trochę zawyżony, obraz.

Źródło: Sprawozdania Centrali Handlowej Sprzętem Rolniczym (maszynopisy).

Na szybszy wzrost zakupu maszyn rolniczych w gospodarce chłopskiej niż w całym rolnictwie wpłynął fakt utworzenia w 1959 r. FRR i przeznaczenie go w $\frac{3}{4}$ na cele mechanizacji.

² Dla 1963 r. dane szacunkowe.

Tabela 13

Tworzenie i wykorzystanie FRR w kółkach rolniczych (mln zł)
w latach 1959—1963

Rok	FRR naliczony	FRR wydatkowany ^a na inwestycje	Wykorzystanie w %
1959	1 057,2	153,6	14,5
1960	2 831,3	880,7	31,1
1961	3 192,5	1 147,9	36,0
1962	3 123,4	1 078,0	34,5
1963	3 203,8	2 018,6	63,0
Razem 1959—1963	13 408,2	5 278,8	39,4

^a Łącznie z kredytem antycypacyjnym.

Źródło: Mały Rocznik Statystyczny 1964, s. 119.

Mimo niskiego wykorzystania FRR, fundusz ten poważnie przyspieszył proces wprowadzenia nowej techniki do rolnictwa. Świadczy o tym szybki wzrost liczby traktorów i maszyn rolniczych nabywanych corocznie przez kółka rolnicze (tab. 14).

Tabela 14

Traktory i ważniejsze maszyny w posiadaniu kółek rolniczych
(stan na 31. XII. w szt.)

Rodzaj maszyn	1960	1961	1962	1963	Wskaź- nik 1963 1960
	Traktory, silniki, przyczepy				
Traktory w jedn. fizycznych	7 020	13 924	20 262	27 591	392
Silniki spalinowe	4 042	5 780	8 098	12 113	300
Silniki elektryczne	3 475	5 695	8 898	11 302	325
Przyczepy traktorowe	5 392	10 902	17 172	25 069	465
	Maszyny ciągnikowe				
Pługi	9 788	18 981	27 281	39 553	404
Siewniki zbożowe	1 715	1 228	3 609	4 321	252
Siewniki nawozowe	562	1 291	1 985	2 201	392
Roztrząsacze obornika	35	.	461	535	153
Sadzarki do ziemniaków	76	126	263	329	433
Wieloraki	112	289	634	904	807
Kopaczki do ziemniaków	1 351	1 539	4 319	6 545	484
Kosiarki	1 225	3 092	5 769	9 267	756
Snopowiązałki	3 452	7 517	10 795	15 623	453
Młocarnie	7 904	13 555	18 189	24 785	314
Aparaty do ochrony roślin	2 280	.	9 424	.	—

Źródło: Kółka Rolnicze w latach 1959—1962, Wyd. CZKR, Warszawa 1963, s. 80—81.
Dla 1963 r. sprawozdanie CZKR (maszynopis).

Uderzająca jest dysproporcja między ilością maszyn rolniczych roboczych a traktorów; niedostateczna ilość maszyn roboczych jest niewątpliwie jedną z przyczyn niepełnego wykorzystania traktorów, zwłaszcza w pracach polowych. Jak dotąd, zestawy traktorowo-maszynowe w kółkach rolniczych są bardzo rozproszone (tab. 15).

Tabela 15

Koncentracja traktorów w kółkach rolniczych w latach 1960—1962

Rok	Kółka posiadające traktory	Procent kółek posiadających traktory:					
		1	2	3	4	5	6 i więcej
1960	100	60,6	30,2	6,6	2,6	—	—
1961	100	43,1	39,5	11,3	3,7	1,1	1,3
1962	100	41,8	37,6	12,8	4,4	1,6	1,8

Źródło: Kółka Rolnicze w latach 1959—1962, Wyd. CZKR, Warszawa 1963, s. 79.

Sprzedaż traktorów i ważniejszych maszyn rolniczych dla całego rolnictwa wykazuje, że z jednej strony następuje systematyczny wzrost liczby maszyn bardziej nowoczesnych, zwłaszcza traktorowych, a z drugiej rozpoczął się już spadek zakupu tych maszyn, które są już dość przestarzałe (kieraty, młocarnie kieratowe itp.) lub nastąpiło nasycenie nimi gospodarstw (tab. 16). Spadek jednak zakupu pewnych maszyn wynikał ze zmniejszenia ich produkcji. Z tej właśnie przyczyny zmniejszyła się sprzedaż siewników konnych w latach 1957—60. W latach następnych, gdy siewniki ukazały się na rynku w większej ilości, okazało się, że istnieje na nie nadal wysoki popyt, gdyż mylną była rachuba na szybkie zaspokojenie potrzeb siewnikami ciągnikowymi kółek rolniczych.

Tabela 16

Zaopatrzenie rolnictwa w ważniejsze maszyny rolnicze w latach 1956—1963 (w tys. szt.)

Wyszczególnienie	Srednio rocznie w latach 1956—1960	1961	1962	1963	Wskaźnik wzrostu w 1963 przy średniej 1956—1960 = 100
Traktory w jednostkach przeliczeniowych	9,9	15,3	20,0	24,0	242
Silniki spalinowe	7,4	2,9	4,5	6,0	81,1
Silniki elektryczne	17,9	34,4	32,5	33,9	189
Siewniki zbożowe traktorowe	0,44	3,2	4,2	.	954 ^a
Sadzarki ziemniaczane traktorowe	0,44	0,1	0,5	.	114 ^a

^a Wskaźnik dla 1962 r.

c. d. tabeli 16

Wyszczególnienie	Średnio rocznie w latach 1956—1960	1961	1962	1963	Wskaźnik wzrostu w 1963 przy średniej 1956—1960 = 100
Kopaczki ziemniaczane traktorowe	1,2	2,4	4,4	5,2	433
Kosiarki traktorowe	1,7	5,0	6,8	6,1	359
Snopowiązałki traktorowe	5,4	6,4	7,4	6,7	124
Kombajny zbożowe	0,3	0,4	0,5	.	167 ^a
Młocarnie silnikowe	4,6	11,2	10,4	11,4	248
Siewniki zbożowe konne	17,2	19,1	22,1	33,6	195
Kosiarki konne	19,6	23,0	22,3	27,1	138
Żniwiarki	10,9	6,5	7,2	.	66 ^a
Kopaczki konne	27,0	27,7	29,3	30,6	113
Młocarnie kieratowe	10,0	4,3	4,6	.	46 ^a
Kieraty	15,1	3,4	1,3	1,2	8
Parniki	82,0	110,5	70,6	.	86 ^a

^a Wskaźnik dla 1962 r.

Źródło: Roczniki Statystyczne GUS 1951—1963 i Mały Rocznik Statystyczny 1964 r., s. 123.

Kółka rolnicze stały się w ciągu paru lat najpoważniejszym odbiorcą sprzętu rolniczego. Ich udział w ogólnej sprzedaży rolnictwu ciągników i maszyn rolniczych w 1963 r. wynosił w %:

Ciągniki Ursus C-325	— 70	Siewniki nawoz. ciągn.	— 34
„ „ C-451	— 59	Siewniki zbożowe ciągn.	— 40
„ Zetor-Major	— 7	Rozrzutniki obornika	— 8
„ Zetor-Super	— 4	Kosiarki zawieszane	— 70
Silniki spalinowe	— 70	Wiążałki ciągnikowe	— 79
Przyczepy	— 46	Przetrzęsaczko-zgrabiarki	— 24
Pługi ciągn. zawieszane	— 63	Kopaczki ciągnikowe	— 52
„ podorywkowe	— 79	Młocarnie ogółem	— 84
Kultywatory zawieszane	— 66	Prasy do słomy	— 54
Brony talerzowe	— 79	Rozsiewacze wapna	— 8

Uderza zbyt mały udział kółek rolniczych w zakupach ciągników większej mocy (z importu), o co często upominają się kółka rolnicze, zwłaszcza z rejonów położonych na cięższych glebach. Poza tym tylko maszyny o ograniczonej jeszcze produkcji, jak rozrzutniki wapna oraz obornika nie dotarły w dostatecznej liczbie do kółek rolniczych.

W miarę napływu traktorów do rolnictwa podnosi się liczba jednostek pociagowych w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych. Ponieważ następuje to przy lekkim spadku koni, ma miejsce jednoczesny wzrost stopnia zmechanizowania prac w rolnictwie. Oba te sprzężone ze sobą procesy postępują jednak powoli.

Tabela 17

Zasoby siły pociągowej w rolnictwie w latach 1956—1963

Wyszczególnienie	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
Jednostek pociągowych na 100 ha użytków rolnych	12,6	13,2	13,4	13,4	13,2	13,5	13,9	15,8
Procent zmechanizowania siły pociągowej								
Całe rolnictwo	12,5	12,9	13,3	13,1	14,2	15,9	17,7	18,0
W tym:								
gospodarstwa indywidualne	0,7	3,7	4,1	4,3	5,5	6,8	8,0	8,4
spółdzielnie produkcyjne	45,0	51,5	46,0	43,6	42,0	49,0	56,7	58,3
gospodarstwa państwowe	61,1	63,6	64,4	65,4	67,3	70,0	72,9	68,8

Przyrost traktorów w latach 1960—1963 wyniósł w całym rolnictwie 37 209 jednostek przeliczeniowych, ubyło w tym czasie 185 200 sztuk koni. Na tej podstawie można obliczyć; uproszczoną metodą, że jeden traktor wypierał w tym czasie 4,9 koni. Uproszczenie leży w tym, że uważa się przyrost traktorów za jedyną przyczynę spadku pogłowia koni, co nie w pełni jest słuszne. Niemniej jednak wskaźnik ten spotyka się w literaturze ekonomicznej¹. Obserwacje dowodzą, że w pierwszym etapie mechanizacji rolnictwa traktor wypiera stosunkowo łatwo drugiego i ewentualnie dalsze konie z gospodarstwa. U nas wyzbywają się również koni, dzięki możliwości korzystania z traktorów kółkowych, gospodarstwa karłowate, które dotychczas utrzymywały konie wbrew wszelkiemu rachunkowi ekonomicznemu. Gdy te łatwiejsze rezerwy wyczerpią się, ubytek koni przypadający na 1 wprowadzony do rolnictwa traktor będzie coraz mniejszy. W każdym razie, jak wynika z przytoczonych uprzednio danych, w bilansie siły pociągowej naszego rolnictwa, mimo szybkich stosunkowo postępów mechanizowania, traktor jest wciąż jeszcze siłą pomocniczą i uzupełniającą; główną siłą pociągową pozostaje koń.

Mechanizacja rolnictwa, to nie tylko dopływ traktorów i maszyn do gospodarstw rolnych, lecz także mechanizacja wszelkich innych prac w rolnictwie. Przede wszystkim ważnym zagadnieniem jest mechanizacja bardzo pracochłonnych robót melioracyjnych. Do niedawna nie produkowaliśmy maszyn dla potrzeb melioracji, a import był niedostateczny, co odbijało się niekorzystnie na realizacji planów melioracyjnych. W końcu 1959 r. rząd podjął uchwałę dotyczącą rozpoczęcia przez przemysł krajowy na szerszą skalę produkcji maszyn dla potrzeb prac wodno-melioracyjnych. Program przewidywał w dwu pierwszych latach wykonanie dokumentacji i prototypów, a seryjna produkcja miała nastąpić w latach 1962—1963. Realizację tego programu do 1963 r. ilustruje tab. 18.

¹ Wg H. Skrobisza wynosił on dla Polski w latach 1949—1958 tylko 1,9, przy czym dla innych wymienionych przez niego krajów, bardziej zaawansowanych w mechanizacji wahał się w granicach 1—6. H. Skrobisz: Ekonomiczne problemy mechanizacji rolnictwa, Wyd. SGPiS, Warszawa, 1962, s.

Tabela 18

Realizacja planu produkcji maszyn melioracyjnych w szt.

Nazwa maszyny	Plan wg uchwały R. M.	Plan ureal- niony	Wyko- nanie	Wykonanie planu urealn. %
Koparka jednonaczyniowa KM-251	100	170	169	99
Koparka wielonaczyniowa KWG-161	5	5	—	—
Pogłębiarka jednonacz. PJP-401	20	3	3	100
Pogłębiarka wielonacz. PWP-301	20	4	4	100
Maszyny do oczyszczania rowów PRL-52	120	40	40	100
Maszyna do oczyszczania kanałów PSP-251	55	25	—	—
Koparka rowów drenarskich KD-120	90	48	23	48
Pług do rowów SP-2	—	5	5	100
„ „ „ dren. PD-1	—	95	89	94

Źródło: Informacja o wykonaniu planów zaopatrzenia rolnictwa w środki produkcji
Nr 4/1963 (Urząd Rady Ministrów).

Skromny jeszcze w stosunku do potrzeb plan produkcji maszyn melioracyjnych nie został w pełni wykonany, a produkcji dwóch asortymentów maszyn w ogóle nie podjęto. Znacznie lepiej, spośród grupy maszyn o specjalnym przeznaczeniu, przedstawia się sprawa dostaw sprzętu do ochrony roślin.

Tabela 19

Dostawy sprzętu ochrony roślin w latach 1962—1963 w sztukach

Asortyment	1962			1963		
	plan	dostar- czono	%	plan	dostar- czono	%
Opylacze:						
Plecakowe „Wawel”	40 000	28 097	70	42 000	42 000	100
Konne „Grom” i „Plon”	4 500	2 020	45	4 000	2 932	73
Ciągnikowe „OCZ-10”	2 400	1 693	71	3 000	3 001	100
Opryskiwacze:						
Taczkowe „REX”, „SAD” i „LECH”	4 000	5 582	140	12 000	12 552	105
Przenośne „Primus”	5 000	3 220	64	10 000	10 500	105
Konne „Olza”	4 900	4 450	91	6 000	6 006	100
Silnikowe „Chmiel”	200	170	85	200	200	100
Ciągnikowe „ORC-700”	1 850	2 050	111	1 500	1 504	100
Ciągnikowe „ZORZ-300”	1 850	49	3	3 000	2 943	98
Ciągnikowe z importu	3 000	3 000	100	—	—	—
Pulsopyl	—	2 604	—	3 000	3 000	100

Źródło: jak w tab. 18.

Szczególnie wyraźna poprawa nastąpiła w 1963 r., kiedy to nie wykonano planu tylko w 2 asortymentach, podczas gdy jeszcze w 1962 r. zaledwie w 2 asortymentach wykonano względnie przekroczone plan. Oddany do dyspozycji rolnictwa sprzęt został wykupiony w stosunkowo niskim procencie, a mianowicie opylacze plecakowe 39, opylacze konne 23, opylacze ciągnikowe 15, opryskiwacze przenośne i taczkowe 42, opryskiwacze konne 60, opryskiwacze konno-silnikowe 39, zaś opryskiwacze ciągnikowe 22%. Nie oznacza to wcale, że popyt rolnictwa na ten sprzęt został zaspokojony. Wydaje się raczej, że stopniowo następuje nasycenie sprzętem tych gospodarstw, które mogą i chcą ten sprzęt nabywać, zaś usługi dla pozostałych (drobnych) organizowane są dotychczas w stopniu niedostatecznym.

Elektryfikacja wsi

Początek planu 5-letniego na lata 1956—1960 zastał wieś zelektryfikowaną zaledwie w $\frac{1}{3}$ ogólnej liczby gospodarstw (w 1955 r. 33,6%). Postęp w elektryfikacji do roku 1963 był prawie dwukrotny, co ilustrują dane zawarte w tab. 20.

Roczne przyrosty jednostek zelektryfikowanych, mierzone wskaźnikiem łańcuchowym, wahały się w tych latach w granicach 20-procentowych odchyłeń, nie wykazując wyraźnych tendencji wzrostu ani spadku. Roczne wahania były raczej wynikiem lepszego lub gorszego zaopatrzenia w deficytowe materiały (tab. 21).

Postęp w elektryfikacji osiągniany był dzięki systematycznemu wykonywaniu, a nawet przekraczaniu planów rocznych (tab. 22).

Tabela 20

Zelektryfikowane gospodarstwa rolne
(w procentach liczby gospodarstw danej grupy)

Wyszczególnienie	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
Gospodarstwa indywidualne	34	44	48	53	58	63	66	70
Gospodarstwa człon. spółdz. produkcyjnych	71	59	68	73	75	79	83	86
Spółdzielnie produkcyjne	65	58	56	61	64	69	73	83
PGR	68	75	82	87	89	90	95	96
Gospodarstwa rolne resortów nierolniczych	79	81	86	89
Razem	36	44	48	53	58	63	66	70

Źródło: Rocznik Statystyczny GUS 1963, s. 255 i Mały Rocznik Statystyczny 1964, s. 125.

Jak widać z przytoczonych danych elektryfikacja obejmuje dotychczas głównie instalacje oświetleniowe, a tylko w nieznacznym stopniu siłowe. W 1963 r. na ogólną liczbę 92 775 zelektryfikowanych zagród wypusty siłowe zainstalowano w 22 677 przypadkach. Zakładając 1 wypust siłowy na 1 gospodarstwo (co nie zawsze jest ściśle) wypada, że tylko 24%

Tabela 21

**Roczne przyrosty elektryfikowanych wsi i zagród
w latach 1956—1963**

Rok	Wsie zelektryfikowane	Zagrody
1956	118,8	108,0
1957	132,9	133,3
1958	108,6	107,4
1959	120,9	116,1
1960	110,6	91,9
1961	112,6	101,2
1962	103,0	94,2
1963	113,2	103,2

gospodarstw zostało wyposażone w siłę. Na przeszkodzie w większym wykorzystaniu prądu dla potrzeb produkcyjnych stoi również niska produkcja urządzeń elektrycznych (poza silnikami) oraz brak liczników 2-taryfowych, pozwalających na korzystanie z prądu w nocy wg obniżonej taryfy. (tab. 23).

Tabela 22

Realizacja planu elektryfikacji wsi w 1963 r.

Województwo	Procent wykonania planu		Liczba zelektryfikowanych zagród	Wypusty siłowe
	wsi	zagród		
Polska	102,8	102,0	92 775	22 677
Warszawskie	103,1	102,5	18 231	3 251
Bydgoskie	110,3	110,2	8 111	3 204
Poznańskie	103,9	100,6	7 855	2 913
Łódzkie	102,2	101,0	10 177	2 050
Kieleckie	101,9	102,3	11 651	1 929
Lubelskie	95,6	94,5	11 731	2 902
Białostockie	103,7	104,6	5 191	960
Olsztyńskie	102,5	95,0	2 692	534
Gdańskie	98,3	113,5	1 061	664
Koszalińskie	100,0	91,8	390	152
Szczecińskie	84,6	90,4	122	29
Zielonogórskie	100,0	93,4	199	49
Wrocławskie	100,0	100,0	20	10
Opolskie ^a	—	—	—	—
Katowickie	100,0	91,8	1 324	471
Krakowskie	107,7	111,6	5 475	2 337
Rzeszowskie	100,0	103,0	8 545	1 222

^a Woj. opolskie nie było w 1963 r. elektryfikowane.

Źródło: Informacja o wykonaniu planów zaopatrzenia rolnictwa w środki produkcji Nr 1/1964 (Urząd Rady Ministrów).

Tempo wzrostu zużycia energii elektrycznej jest znacznie wyższe w gospodarstwach indywidualnych, co jest wynikiem corocznego przyrostu nowych odbiorców. Udział gospodarstw indywidualnych w całkowitym zużyciu energii przez rolnictwo jest niewspółmierny do ich ilości. Wynosił on za lata 1956—1960 tylko 51%, zaś w latach 1961—1963 niewiele więcej, bo 57%.

Tabela 23

Zużycie energii elektrycznej na wsi w latach 1956—1963

Lata	Ogółem na wsi		W tym gospodarstwa			
	mln kWh	1956 = 100	indywidualne		uspołecznione	
			mln kWh	1956 = 100	mln kWh	1956 = 100
1956	758,9	100	293,4	100	131,2	100
1957	859,2	113	450,6	154	150,2	115
1958	1 004,2	132	521,8	178	173,9	133
1959	1 129,7	148	612,2	209	214,2	163
1960	1 265,7	167	704,3	240	226,8	173
1956—60	5 017,7	×	2 582,3	×	893,6	×
1961	1 351,6	178	763,6	260	239,4	182
1962	1 460,8	193	836,4	285	252,9	193
1963	1 472,5	194	848,2	289	258,9	197
1961—63	4 284,9	×	2 448,2	×	751,2	×

Źródło: Elektryfikacja wsi w 1962 r. oraz ważniejsze dane za lata 1950—1962, GUS, Warszawa 1963. Dla r. 1963 sprawozdanie Zjednoczenia Elektryfikacji Rolnictwa (maszynopis).

ЯН СТЭЛЬМАХ, ЛОНГИН ЦЭГЕЛЬСКИ

В а р ш а в а

СНАБЖЕНИЕ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА СРЕДСТВАМИ ПРОДУКЦИИ
В 1961—1963 Г. Г.

С о д е р ж а н и е

Автор рассматривает снабжение сельского хозяйства средствами продукции в период 1961—1963 г. г. на фоне поставок этих средств в минувшем пятилетии (1956—1960 г. г.). Особенную динамику выявляет рост снабжения сельскохозяйственными машинами, поставка которых в 1963 году составляла 215,6% поставок 1956 года. Авторы вычисляют, что каждый новый трактор вытеснял в среднем в рассматриваемом периоде 4,9 лошади.

Статья содержит также сведения в области прогресса механизации труда сельскохозяйственных мелиораций и защиты растений.

Процент электрифицированных единоличных хозяйств удвоился в 1963 г. по сравнению с 1956 г., т. е. с 34,2 до 69,6%.

Самые высокие поставки сжатых кормов, предназначенных для сельского хозяйства, имели место в 1960 г. — 1.803,3 тыс. тон. самые низкие — в 1858 г. — 1.102,6 тыс. тон. Снабжение минеральными

удобрениями увеличилось во всем сельском хозяйстве с 51,8 кг NPK на 1 га посевной площади в 1960/62 г. до 58,9 кг в 1962/63. В период 1961—1963 г. г. значительно улучшилось набжение сельского хозяйства селекционным посевным материалом; показатель роста для 4 основных хлебов составляет 176,4, для картофеля-же — 153,4. Индекс частоты обмена достигнул в 1963 г. для хлебов: 4,7 года, для картофеля — 6,6 лет.

Земчено довольно резкое падение спроса на средства защиты растений. Поскольку в минувшее пятилетие наступил быстрый рост применения этих средств, достигая в 1960/61 г. в общем почти 71,5 тыс. тон, постольку в 1962/63 г. наступило падение до 31,7 тон; в 1963/64 г. предвидится распределение ок. 51,5 тыс. тон.

JAN STELMACH, LONGIN CEGIELSKI
Warsaw

SUPPLYING OF AGRICULTURE WITH PRODUCTION MEANS OVER THE PERIOD 1961—1963

Summary

The author is discussing the problem of supplying the agriculture with production means during the years 1961—1963 on the background of the supplies performed within the passed Five Year Plan (1956—1960). Especially dynamic growths of supplies with agricultural machines appeared in 1963, constituting 215,6 per cent as compared with 1956. The author calculates that every tractor was ousting, in the period in question, averagely 4.9 horses. The article contains also the information upon the progress in mechanization of the labour of the agricultural amelioration as well as of those of plant protection.

The share of electrified individual farms was about to be doubled during the 1956—1963 period, having increased from 34.2 per cent in the entire country to 69.6 per cent.

The highest supplies of concentrated feeds for agriculture took place in 1960, viz. 1803.3 thou. tons, the lowest ones, i. e. 1102 thou. tons, in 1958. The supply with mineral fertilizers rose in the whole agriculture, from 51.9 kilos NPK (pure nutrient content of Nitrogen, Phosphorus, Potassium) per 1 hectare of the sown area in 1960/61 to 59.9 kg in 1962/63. In the period 1961—1963 also supply in the agriculture with tested seed material increased markedly; the index of growth for four principal cereals amounts to 176.4 and that for potatoes 153.4. The realized time indicator seed exchange was as computed in 1963, about 4.7 years for grains and about 6.6 years for potatoes. The demand for plant protection means has fallen rather sharply. While during the passed Five Year Plan a fast increase in the utilization of these means attaining nearly the level of 71.5 thou. tons in 1960/61 took place, it dropped to only 31.7 thou. tons in 1962/63; the provisions read that about 51.5 thou. tons should be distributed in 1963/64.